

УДК 341.16.01IRENA:620.92
DOI 10.30970/vir.2018.45.0.9476

ПРАВОВИЙ СТАТУС МІЖНАРОДНОГО АГЕНТСТВА З ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Володимир Лисик, Юрій Присяжнюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, м. Львів, Україна, 79000, тел.(032) 239-47-10,
e-mail: prysiazhniuk.yuriy@gmail.com, vlisyk@gmail.com*

Розглянуто аналіз правового статусу Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA), а також юридична природа зазначеної установи, природа та основні норми установчого акта, положення про членство, правотворчість та правосуб'єктність. Знавчу увагу присвячено аналізу компетенції та основних функцій організації.

Проаналізовано статус спостерігача, то його Асамблея як вищий орган що може надати статус трьом категоріям суб'єктів: міжурядовим і неурядовим організаціям, які діють у галузі відновлювальної енергії. Розглянуто Сторони, які підписали Статут і не ратифікували його.

Зазначено, що Міжнародне агентство з відновлювальних джерел енергії – це міжнародна міжурядова організація, яка підтримує країни в процесі їхнього переходу на відновлювальні джерела енергії та слугує основною платформою для міжнародного співробітництва у цій сфері.

Проаналізовано внесок відновлювальної енергії в збереження навколишнього середовища шляхом обмеження впливу на природні ресурси та зменшення вирубування лісів, зокрема, вирубування тропічних лісів, опустелювання й скорочення біологічного різноманіття; у захист клімату; в економічне зростання та соціальну згуртованість, у тому числі в зниження рівня бідності й сталий розвиток; у доступ до енергопостачання й безпеку енергопостачання; у регіональний розвиток і взаємну відповідальність поколінь.

Ключові слова: Міжнародне агентство з відновлювальних джерел енергії; IRENA; юридична природа; компетенція.

Постановка проблеми. У грудні 2017 року Україна ратифікувала Статут Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії [2] (далі – Агенство). Серед основних аргументів для приєднання до цієї організації було прагнення нашої держави стати більш енергетично незалежними, що особливо актуально на даному етапі, зважаючи на той факт, що майже всі енергетичні ресурси ми отримуємо від РФ. Можливим рішенням цієї складної проблеми є використання відновлювальних джерел енергії. Це в довгостроковій перспективі даватиме змогу знизити рівень залежності України від вуглеводнів, диверсифікувати джерела отримання енергії, а також послабити негативний вплив енергетичного сектора на навколишнє природне середовище.

Основні дослідження і публікації. Проблеми, пов'язані з міжнародно-правовим регулюванням використання різних видів енергії, доволі часто ставали об'єктом наукового пошуку як серед вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Серед таких можна назвати С. Білоцького, А. Кореневича, Г. Рейшла (G. Reischl),

М. Остевіка(M. Ostevik), І. Оверланда(I. Overland), З. Тропіна, М. Чіпко та багато інших.

Однак більшість з них зупинялася на окремих аспектах регулювання відносин в енергетичній сфері, а про Міжнародне агентство з відновлювальних джерел енергії згадували лише побіжно.

Мета статті – розкрити правовий статус Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії, його юридичну природу, компетенцію і функції.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне агентство з відновлювальних джерел енергії – це міжнародна міжурядова організація, яка підтримує країни в процесі їх переходу на відновлювальні джерела енергії та слугує основною платформою для міжнародного співробітництва в цій сфері [1]. Організацію створено 2011 р., головною її ціллю визначено стати своєрідною платформою, яка концентруватиме управлінські, технологічні та фінансові ресурси для втілення в життя проектів, що пов'язані з альтернативною енергетикою.

Серед найважливіших цілей цієї організації Статут виокремлює, що Агентство сприяє широко поширеному та зростаючому впровадженню, а також сталому використанню всіх видів відновлювальної енергії, беручи до уваги:

а) національні та внутрішні пріоритети й переваги, отримувані з комбінованого підходу до відновлювальної енергії та заходів з енергоефективності, а також

б) внесок відновлювальної енергії в збереження навколишнього середовища шляхом обмеження впливу на природні ресурси та зменшення вирубування лісів, зокрема вирубування тропічних лісів, опустелювання й скорочення біологічного різноманіття; у захист клімату; в економічне зростання та соціальну згуртованість, у тому числі в зниження рівня бідності й сталий розвиток; у доступ до енергопостачання й безпеку енергопостачання; у регіональний розвиток і взаємну відповідальність поколінь.

Діючи як центр передового досвіду з питань технологій використання відновлювальної енергії та діючи як координатор й ініціатор, який забезпечує надання досвіду практичного застосування та рекомендацій, який підтримує в питаннях, що стосуються відновлювальної енергії, та який допомагає країнам отримувати користь з ефективного розвитку й передачі знань і технологій, Агентство здійснює таку діяльність: 1) аналізує, контролює та без зобов'язань стосовно методів членів систематизує поточну практику в галузі відновлювальної енергії, у тому числі інструменти політики, заходи заохочення, механізми інвестування, практичний досвід, наявні технології, вбудовані системи та устаткування, а також фактори успіху/невдачі; 2) ініціює обговорення та забезпечує взаємодію з іншими урядовими та неурядовими організаціями й співтовариствами в цій та інших відповідних галузях; 3) надає рекомендації з вироблення політики та допомогу своїм членам відповідно до їхнього запиту, беручи до уваги їхні відповідні потреби, а також заохочує міжнародні дискусії стосовно політики в галузі відновлювальної енергії та її рамкових умов; 4) удосконалює доцільну передачу знань і технологій, а також

сприяє розвиткові місцевих можливостей і компетенції в державах-членах, у тому числі необхідного взаємного зв'язку; 5) пропонує своїм членам заходи з нарощення потенціалу, у тому числі з підготовки та навчання; 6) надає своїм членам, відповідно до їхнього запиту, консультації стосовно фінансування галузі відновлювальної енергії та підтримує застосування пов'язаних із цим механізмів; 7) заохочує та підтримує науково-дослідну роботу, у тому числі із соціально-економічних питань, та сприяє розвиткові дослідних мереж, спільній науково-дослідній роботі, розробці й застосуванню технологій; 8) надає інформацію про розробку й застосування національних і міжнародних технічних стандартів, які стосуються відновлювальної енергії, ґрунтуючись на правильному розумінні внаслідок активної участі у відповідних форумах.

Серед інших функцій, які здійснює Агентство, слід насамперед наголосити на інформаційній (поширює інформацію та підвищує поінформованість громадськості стосовно переваг і потенціалу відновлюваної енергії).

Агентство діє на підставі Статуту, було схвалено 26 січня 2009 р. в м. Бонн 75-ма державами. Статут Агентства складається з 20-ти статей і за своєю юридичною природою є міжнародним договором особливого роду (*sui generis*), як і більшість установчих актів сучасних міжнародних організацій [3, с. 99]. Статут регулює основні питання, пов'язані з функціонуванням організації. До вступу його в силу він був відкритий до підписання всіма державами, що є членами ООН, а також регіональними організаціями. Однак після вступу його в силу приєднання до Статуту можливе лише за згоди вищого органу організації – Асамблеї. Згода на обов'язковість цього Статуту висловлюється шляхом передачі депозитарієві на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про приєднання. Наголосимо, що Статут в безальтернативній формі забороняє будь-які застереження до нього (ст. 19).

Цікаві положення передбачені і стосовно членства. Зокрема, Статут передбачає два види членства: звичайне (повне) та статус спостерігача. Повними членами можуть бути держави і регіональні міжурядові організації з економічної інтеграції. Причому стосовно членства таких організацій існує доволі багато нюансів. По перше, членом Агентства може стати лише та організація, яка відповідає таким критеріям: 1) заснована суверенними державами; 2) щонайменше одна з держав-учасниць цієї організації є членом Агентства; 3) якій її держави-члени передали повноваження щонайменше з одного з питань, що належить до компетенції Агентства. Для запобігання зловживань в організації діє принцип «одна держава – один голос». Про це свідчить положення, закріплене в п. С ст. 6, де зазначено: «Організація та її держави-члени не мають права здійснювати прав, у тому числі виборчих прав, за цим Статутом водночас». У зв'язку із цим установчий договір Агентства містить положення, згідно з яким «усвоїх ратифікаційних грамотах або документах про приєднання зазначені вище організації заявляють про ступінь своєї компетенції стосовно питань, які регулюють цим Статутом. Ці організації інформують Уряд-депозитарій про будь-які суттєві зміни ступеня своєї компетенції. У разі голосування з питань, які належать до їхньої компетенції, регіональні

міжурядові організації з економічної інтеграції здійснюють голосування числом голосів, рівним загальній кількості голосів, які приписують їхнім державам-членам, що також є членами цього Агентства».

Що ж стосується статусу спостерігача, то його Асамблея як вищий орган може надати трьом категоріям суб'єктів: міжурядовим і неурядовим організаціям, які діють у галузі відновлювальної енергії; Сторонам, які підписали Статут і не ратифікували його; заявникам на членство, заявку яких затверджено відповідно до підпункті 2 п. В статті 6. (у випадку недосягнення консенсусу щодо приєднання до Агентства). Основна відмінність спостерігачів від членів організації полягає у тому, що лише останні можуть брати участь у голосуванні, перші – тільки в обговоренні будь-якого питання.

Сьогодні членами Агентства є 159 держав, ще 29 отримали статус спостерігача [4].

Що ж стосується правотворчої діяльності організації, то дане питання прямо не розглядається в Статуті. Однак детальний аналіз установчого договору дає змогу стверджувати, що Агентство може ухвалювати кілька видів актів, а саме – рішення і рекомендації. Аналіз практики Агентства дає підставу стверджувати, що його рішення, як і в більшості інших міжнародних організацій не є юридично обов'язковими для держав, а лише для органів самої організації.

Статут, а саме – ст. 13, передбачає, що «Агентство має міжнародну правосуб'єктність. На території кожного члена та відповідно до його національного законодавства воно має такі внутрішні право- і дієздатність, які можуть бути необхідними для здійснення своїх функцій і досягнення своїх цілей».

У доктрині міжнародного права домінує думка, що про зміст міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій можна робити висновки на основі аналізу відповідних міжнародних прав та обов'язків, а саме щодо: прав на привілеї та імунітети; права створювати норми міжнародного права, у тому числі права на укладення договорів з державами, міжнародними організаціями, іншими суб'єктами міжнародного права; права обміну представництвами з державами та міжнародними організаціями; обов'язку щодо несення міжнародно-правової відповідальності за свої дії [5, с. 79]. І зазначимо, що Агентство повністю відповідає вказаним критеріям. По перше, Статут Агентства передбачає низку його прав і обов'язків. По-друге, воно володіє привілеями та імунітетами. Окрім того, ст. 13 Статуту Агентства передбачає: «Члени приймають рішення стосовно окремої угоди про привілеї та імунітети». Однак такої угоди поки не укладено. Організація користується, за аналогією, тими привілеями та імунітетами які передбачені для спецустанов ООН. По-третє, воно бере участь у створенні норм міжнародного права як шляхом прийняття рішень організацією, так і через укладення двох та багатосторонніх договорів. По-четверте, Агентство може відкривати представництва в державах-членах та обмінюватися останніми з іншими міжнародними організаціями. Сьогодні існує понад десять таких представництв. І останній з необхідних елементів – здатність нести міжнародно-правову відповідальність – теж наявний у цій міжнародній

організації, оскільки впливає з норм звичаєвого міжнародного права, хоча прикладів притягнення Агентства до відповідальності такого виду досі не було.

I. Внутрішньо-організаційний механізм Агентства охоплює три основні органи: Асамблею (вищий орган); Раду (виконавчий орган) та Секретаріат (адміністративний орган). При чому Асамблея та Рада, за умови затвердження Асамблеєю, можуть засновувати такі допоміжні органи, які вони вважають необхідними для виконання своїх функцій відповідно до Статуту. Організацію очолює Генеральний директор, який обраний Асамблеєю. Серед основних його завдань – забезпечення оперативної діяльності Агентства та керівництво Секретаріатом. Генеральним директором сьогодні є А. З. Амін (A. Z. Amin). Крім Генерального директора передбачено також обрання директорів. Станом на сьогоднішній є три: директор з питань стратегічного планування, директор Центру інновацій та технологій в Бонні та директор з питань планування та підтримки програм.

Що ж стосується співробітництва України з Агентством, то інформація про успішно реалізовані проекти наразі відсутня. Проте, судячи з інформації, яку поширило Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, що є основним органом, якому доручено координувати співробітництво з цією міжнародною організацією, основна ціль вступу нашої держави полягає в можливості подавати заявки до Абудабійського фонду розвитку (ADFD) щодо отримання пільгових кредитів на проекти із відновлювальних джерел енергії [6].

Висновки. Міжнародне агентство з відновлювальних джерел енергії – це міжнародна міждержавна організація, створена для координації зусиль держав у сфері використання альтернативних джерел енергії. Юридична природа Агентства є типовою і загалом нічим особливим не відрізняється від інших міжнародних організацій: Агентство створено на підставі статуту, який є міжнародним договором; членами організації можуть бути держави та міжнародні організації; Агентство володіє всіма елементами міжнародної правосуб'єктності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Міжнародне публічне право : підручник / за ред. Репецького В. М. – Київ : Знання, 2011. – 437 с.
2. Статут Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA) URL: http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/995_j02/print
3. Україна приєднується до Статуту Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії. URL: <http://sae.gov.ua/uk/news/998>.
4. Шперун Х. В. Правовий статус Міжнародного валютного фонду : дис.канд. юрид. наук: 12.00.11 – Міжнародне право. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2013. – 220 с.
5. About IRENA URL: <https://www.irena.org/aboutirena>.
6. IRENA Membership URL: <http://www.irena.org/irenamembership>.

Стаття надійшла до редколегії 19.09.2018

Прийнята до друку 12.10.2018

THE LEGAL STATUS OF THE INTERNATIONAL RENEWABLE ENERGY AGENCY**Volodymyr Lysyk, Yuriy Prysiazhniuk**

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-47-10,
e-mail: prysiazhniuk.yuriy@gmail.com, vlisyk@gmail.com*

The analysis of the legal status of the International Renewable Energy Agency (IRENA), as well as the legal nature of the institution, the nature and basic norms of the constituent instrument, the provisions on membership, law-making and legal personality are considered. Particular attention is devoted to the analysis of competence and the main functions of the organization.

The status of an observer is analyzed, then its Assembly as the supreme body which can give status to three categories of subjects: intergovernmental and non-governmental organizations operating in the field of renewable energy; The Parties that signed the Statute and have not ratified it have been considered.

It is noted that the International Renewable Energy Agency is an international intergovernmental organization that supports countries in the process of their transition to renewable energy sources and serves as the main platform for international cooperation in this area.

The contribution of renewable energy to environmental conservation by limiting the impact on natural resources and reducing deforestation, in particular the degradation of tropical forests, reduction of biodiversity; in the protection of the climate; in economic growth and social cohesion, including poverty reduction and sustainable development; access to energy supply and security of energy supply; in regional development and mutual responsibility of generations.

Key words: International Renewable Energy Agency; IRENA; legal nature; competence.